

R Ó B E R T L E T Z

SLOVENSKÉ DEJINY

VI 1945 – 1992

SLOVENSKÉ
DEJINY
VI

Bratislava 2021

RÓBERT LETZ

Slovenské
dejiny

VI

1945–1992

Vydalo Literárne informačné centrum 2021
Námestie SNP 12, 812 24 Bratislava
www.litcentrum.sk

© Literárne informačné centrum 2021
© Róbert Letz 2021

Všetky práva vyhradené
Prvé vydanie

Recenzovali:
doc. Pavol Matula, PhD.
Mgr. Juraj Kríž, PhD.

Zodpovedná redaktorka:
Otília Škvarnová

Návrh obálky a grafickej úpravy:
Dušan Grečner

Obrázok na obálke:
Martin Benka: Štúdiá k obrazu *Minulosť a súčasnosť*, 1952

Sadzba:
Matúš Lelovský

Tlač: Tlačiareň P + M, s. r. o.

Menný a miestny register zostavila:
Otília Škvarnová

ISBN 978-80-8119-135-0

OBSAH

ÚVOD	7
HLAVA I	
SLOVÁCI NA KRIŽOVATKE DVOCH SYSTÉMOV (1945 – 1948)	11
1. Politický ruch	12
2. V znamení odplaty	56
3. Medzi Východom a Západom	69
4. Premeny spoločnosti	80
5. Nové pravidlá hospodárstva	96
HLAVA II	
SLOVÁCI PRI BUDOVANÍ SOCIALIZMU (1948 – 1968)	103
1. Cieľ – socializmus	104
2. Perzekúcie ako politický štýl	167
3. Tretí odboj na Slovensku	204
4. Slovenský exil	212
5. Spoločnosť vo víre	228
6. Hospodárstvo pod tlakom plánu	245
HLAVA III	
SLOVÁCI POD TAKTOVKOU NORMALIZÁCIE (1968 – 1989)	257
1. Normalizácia ako najvyššia norma	258
2. Disidenti v akcii	284
3. Spoločnosť v čase nehybnosti	329
4. Socialistické hospodárstvo – vrchol, alebo stagnácia?	340
5. Vzdelanie, kultúra a šport	345
6. Cesta k samostatnosti	381
Texty k obrázkom	438
Zoznam skratiek	439
Literatúra	441
Menný a miestny register	451

ÚVOD

Po skončení vojnových operácií nastal vytúžený mier. Dve veľké svetové vojny, ktoré Európa a vôbec svet prežili dvadsať rokov po sebe, svedčili o úplnom prevrátení platného poriadku. Ak z tej prvej vyšla Európa oslabená, v druhej bola zničená, rozvrátená. Stratila svoje veľmocenské postavenie. Dominovali v nej dve víťazné veľmoci – Sovietsky zväz a Spojené štáty americké. Táto skutočnosť ju poznačila na dlhé desaťročia. Napriek tomu sa na troskách starej Európy, poznamenej zápasom s totalitnými ideológiami nacizmu a fašizmu, zrodili vízie novej Európy, ktorá mala prekonať vžitú negatívne stereotypy a vrátiť sa k svojim kultúrnym a duchovným základom, k spolupráci a ku kooperácii. Táto vízia bola pre európske národy lákavá, ale na jej uskutočnenie by bolo treba súhlas dvoch rozhodujúcich veľmocí. Prvá z nich – Spojené štáty americké – zastávala zásady rešpektovania práv a slobôd, druhá – Sovietsky zväz – síce tiež hovorila o slobode a oslobodení, no v duchu totalitnej ideológie marxizmu-leninizmu. Obidve mali s Európou svoje vlastné politické, hospodárske a kultúrne zámery, pričom ich kultúry boli značne vzdialené mentalite Západo- a Stredoeurópanov. Začal sa rozhárať nový zápas, ktorého dejiskom sa stala Európa a v nej Slovensko. Nebezpečný tektonický zlom prechádzal strednou Európou a poznačil Slovensko na dlhé štyri desaťročia. Po zániku prvej Slovenskej republiky sa Slovensko znovu stalo súčasťou Československa. Keďže to bolo po skúsenosti vlastnej štátnosti z rokov 1939 – 1945, vrátiť sa pred rok 1938 sa nedalo. Predstavy o vzájomnom spolužití, očakávania a skúsenosti dvoch národov, ktoré sa opäť stretli v jednom štátnom útvare, boli rôzne. Obnovené Československo sa budovalo na nových základoch tzv. ľudovej demokracie. Občianske strany nedisponovali takou silou ani odvahou, aby sa postavili proti dravému komunistickému prúdu. Na to nemali ani možnosti a prostriedky, lebo za ním stál mocný spojenec – Sovietsky zväz. Slovensko však hľadalo aj v zmenených podmienkach svoju osobitnú cestu. Dalo to najavo v parlamentných voľbách v roku 1946, keď zvíťazila Demokratická strana. Išlo však o Pyrrhovo víťazstvo, po ktorom nasledovali tresty za jeho tzv. neprispôsobivosť, nepokrokovosť a zaostávanie. Nasledovalo úplné prevzatie moci komunistickou stranou, ktoré sa stalo realitou na dlhých štyridsať rokov. Slovensko v rokoch 1945 – 1992 zasiahli viacere hlboké zmeny. Patrili k nim zmeny politické, keď sa k moci predrala

jedna politická strana, ktorá zaviedla totalitný systém, postavený na ideológii marxizmu-leninizmu. S tým súvisela perzekúcia jednotlivcov a celých skupín obyvateľstva, ale aj zmeny v sociálnej štruktúre, dané procesmi kolektivizácie a industrializácie. Samozrejme, tieto umelo riadené zásahy vyvolávali odpor. Doma i v zahraničí sa formoval protikomunistický odboj. Zo Slovenska odišli tri vlny politickej emigrácie, ktoré vyvolali roky 1945, 1948 a 1968. Neodchádzali iba politici, ale aj umelci, študenti, vedci, lekári, inžinieri, podnikatelia a živnostníci. Komunistický režim odstránil základné občianske práva a slobody. Vytvoril tajnú políciu – Štátnu bezpečnosť – s rozvetvenou sieťou agentov, ktorá zasahovala proti všetkým prejavom nesúhlasu s režimom a trestala aj potenciálnych protivníkov. Komunistický systém bol založený na stálom kádrovaní. Funkcie od miestnych až po najvyššie mohli obsadiť iba spoľahliví ľudia. Informačný monopol neumožnil, aby sa verejnosť dostala k informáciám z rôznych zdrojov. To, čo bolo určené pre verejnosť, sa nedalo zverejňovať bez predchádzajúceho súhlasu cenzúry. Cenzurovali sa nielen politické správy, ale aj umelecké diela. Marxisticko-leninská ideológia, ktorá si nárokovala celého človeka, bola prítomná všade – v škôlkach, školách, na pracoviskách. Slobodný život sa umlčoval. Ľudia si prestali dôverovať a uzavreli sa viac do svojich rodín. Žili sa dva životy: jeden oficiálny, založený na pretváraní a oportuniste, druhý súkromný, plný kritiky a nesúhlasu s existujúcimi pomermi. Komunistický režim neumožňoval, aby sa Slovensko vyvíjalo v duchu jemu vlastných tradícií. Tradičné sa potláčalo ako zaostalé a tmárske. Ostala len vypreparovaná ľudovosť bez hlbšieho zakotvenia v tradícii a vo viere. Súkromné sa automaticky spájalo s vykorisťovaním. Nový systém začal uskutočňovať prevratné zmeny. Zaviedol pracovnú povinnosť, bezplatné zdravotníctvo, nový systém sociálneho poistenia, podporu nových rodín, rodinné prídavky. Obrovský sociálny experiment znamenal pre spoločnosť šok. Spoločenský život sa mohol rozvíjať iba podľa smerníc diktovaných komunistickou stranou. Všetko bolo vopred rozhodnuté v straníckej centrále a navonok sa to vydávalo za hlas ľudu. Strana hovorila za ľud, lebo ona vraj najlepšie vie, čo ľud potrebuje. Umlčaním názorovej rôznosti však nezanikli spory ani rôznosť pohľadov. Ostali skryté, nehovorilo sa o nich. V samotnej komunistickej strane existovali rozličné tábory, ktoré súperili o moc. Tabuizovali sa národnostné a konfesijné vzťahy. Prítom navonok bolo všetko vyriešené novým systémom. Spoločnosť sa zmenila na skleník, v ktorom žili

Ľudia ako predmet veľkého experimentu. Aj v tomto neľahkom období sa Slovensko rozvíjalo. Poznačené kolektivizáciou a industrializáciou, rýchlo sa menilo z agrárnej krajiny na priemyselnú. Vzrástla vzdelanostná úroveň obyvateľstva a napriek zásahom komunistického centra sa nepodarilo úplne odstrániť ani slovenskú otázku, ktorá sa nástojčivo vynárala v hospodárskej, sociálnej a kultúrnej oblasti, a to najmä v čase, keď sa komunistický režim dostal do krízy, teda v rokoch 1956, 1968 alebo 1989. Tri fázy komunistického režimu – stalinské 50. roky, obrodňový proces v 60. rokoch a normalizáciu po príchode vojsk piatich štátov Varšavskej zmluvy v roku 1968 – reprezentovali tri osobnosti: Viliam Široký, Alexander Dubček a Gustáv Husák. Pretrvávajúca absencia slobody a náboženský útlak viedli k sformovaniu slovenského disentu. Od začiatku v ňom prevládala nábožensky motivovaný disent, ktorý však zdôrazňoval rešpektovanie nielen náboženských práv, ale aj ľudských a občianskych práv. Práve otázka ľudských práv sa stala nosnou otázkou civilizovaného sveta. Československo, ktorého súčasťou bolo Slovensko, sa podpisom Záverečného aktu helsinskej Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe v roku 1975 zaviazalo dodržiavať ľudské a občianske práva a slobody. Tak sa dostalo do vnútorného protirečenia, pretože systém, ktorý ho charakterizoval, tieto práva v zásade popieral. Bola to nová šanca pre disent, ktorý sa napriek perzekúcii a práve pre ňu stával čoraz silnejšou morálnou autoritou, prinášajúcou nádej na pozitívnu zmenu. Zásadná zmena v roku 1989 priniesla pád komunistického režimu. Vytvoril sa priestor na slobodný život. Transformácia však bola spojená s veľkými ťažkosťami. Zmeniť systém a mentalitu ľudí, ktorá s ním súvisela, z večera do rána nebolo možné. Objavili sa obrovské sociálne a ekonomické ťažkosti. Iniciatívu prejavovali nie vždy čestní a spravodliví ľudia. V nových podmienkach sa hľadala nová podoba štátu. Ukázalo sa, že predstavy o forme spolužitia Čechov a Slovákov sa v mnohom rozchádzajú. Súčasťou transformačných procesov bol vznik samostatnej Slovenskej republiky. Bol to dôsledok neschopnosti nájsť obojstranne prijateľný konsenzus, naplnenie práva národa na vlastnú štátnosť, ale aj kalkul síl, ktoré v tomto procese cítili ekonomický profit. Slovenský národ sa napriek všetkým ťažkostiam počas totalitného komunistického režimu prepracoval na vyššiu úroveň. Slováci vzrástli početne aj vzdelanostne. Ukázalo sa, že 20. storočie je naozaj slovenským storočím.

HLAVA

I

SLOVÁCI NA KRIŽOVATKE
DVOCH SYSTÉMOV
(1945 - 1948)

1. Politický ruch

Obnovenie česko-slovenského štátu a presadenie tzv. ľudovodemokratického režimu v roku 1945 prinieslo Slovensku a Slovákom dve zásadné zmeny: štátoprávnu a spoločensko-politickú. Prvá znamenala zánik Slovenskej republiky a obnovenie Československej republiky (ČSR), v dôsledku čoho sa obnovili štátne hranice spreď roka 1938. Druhá znamenala zavedenie systému tzv. ľudovej demokracie.

Ľudová demokracia a systém Národného frontu, cez Slovanstvo k podpore komunizmu

To, čo sa dialo v obnovenom Československu po roku 1945, malo scenár podobný s inými štátmi, ktoré ovplyvňoval Sovietsky zväz. Víťazné veľmoci druhej svetovej vojny sa zaviazali vytvoriť podmienky na obnovenie demokracie, ktorá by sa mala presadiť v parlamentných voľbách. Ako sa čoskoro ukázalo, rozdiel bol v chápaní toho, kto sa môže zúčastniť na voľbách a či sa pripúšťa politická opozícia. Sovietsky zväz začal realizovať na územiach, kam siahla po vojne jeho vplyv, teda presnejšie kam sa dostala jeho armáda, model tzv. ľudových demokracií. Išlo o typ autoritatívnych ľavicových režimov, kde rozhodujúce mocenské pozície dostali komunisti. Zaviedol sa nový typ vlastenectva, ktoré vychádzalo z odbojového spojenectva komunistov s nekomunistami a jeho podmienkou bol pozitívny vzťah k Sovietskemu zväzu. Nové vlastenectvo malo nahradiť sprofanované vlastenectvo spojené s predchádzajúcimi režimami spolupracujúcimi s nacistickým Nemeckom a zároveň aj vlastenectvo s protikomunistickým akcentom. Vlastenec v starom zmysle už nemal miesto, pretože bol buď dobrovoľne, alebo z donútenia kompromitovaný spoluprácou s Nemeckom, prípadne sa kriticky staval k Sovietskemu zväzu. Naopak, nové vlastenectvo sa opieralo o spoluprácu so Sovietskym zväzom, vyzdvihujúc jeho osloboditeľskú misiu. Súčasne oživovalo slovanskú myšlienku, predstavujúc Sovietsky zväz ako slovanskú veľmoc, ktorá je jedinou spoľahlivou zárukou slobody iných slovanských národov. Ožívala tu stará predstava Ruska ako odvekého ochrancu a bojovníka Slovanstva proti rozpínavému Germánstvu. V skutočnosti išlo o inštrument, ako urobiť prichádzajúci komunizmus stráviteľnejším pre slovanské národy a ako zdôvodniť sovietsku hegemóniu. Tento trend sa uplatnil na historickom Devíne, kde sa 5. 7. 1945 konal Všeslovanský deň za prítomnosti zástupcov politikov a vojenských predstaviteľov rôznych slovanských národov. Všeslovanské združenie prijalo pri tejto

príležitosti manifest, ktorý sa končil patetickou prísahou: „*Slováci sa budú neochvejne pridržať súdržnosti a bratstva s českým národom, s ktorým navždy chceme spolu žiť v spoločnom slovanskom štáte – v Československej republike. Spolu s národom českým Slováci navždy zachovajú a zveľadia zväzok spojenectva a bratstva s víťazným Sovietskym zväzom a budú pestovať bratskú solidaritu s ostatnými slovanskými národmi a štátmi.*“

Výrazom komunisticko-občianskeho politického spojenectva bola existencia národných alebo vlasteneckých frontov ako permanentná spoločná vládna koalícia komunistickej a občianskej zložky, ktorá sa zrodila v odboji. V ČSR to bol systém národného frontu. Národný front sa skladal z dvoch národných frontov – zo Slovenského národného frontu, z Českého národného frontu a z celoštátneho Národného frontu Čechov a Slovákov. Členmi národných frontov mohli byť iba politické strany. Pritom systém národného frontu vychádzal zo zásady redukcie politických strán. Obetované boli pravicové politické strany, ktoré pôsobili pred rokom 1938. Znamenalo to, že sa väčšinou presadili strany zamerané socialisticky. Rokovania Národného frontu sa nekončili hlasovaním, ale dohodou všetkých zúčastnených politických strán. V systéme národného frontu bola najdôležitejšia komunistická strana, ktorá navonok vystupovala ústretovo ako štandardná politická strana. V rámci systému síce mohlo pôsobiť viacero politických strán, no ich činnosť bola viazaná spoločnou politickou líniou a záväzne platným vládny programom. Systém nepripúšťal politickú opozíciu, preto neexistovala opozičná politická strana. Na rozdiel od prvej ČSR mohli pôsobiť české politické strany iba v Česku a slovenské iba na Slovensku. Systém teda neumožňoval pôsobenie celoštátnych strán, hoci komunistická strana koordinovala svoju činnosť v oboch častiach štátu. Od základu sa zmenil štátny aparát a nové „orgány ľudovej moci“ – národné výbory – tvorili ľudia, ktorým často chýbali skúsenosti s organizovaním a riadením. Vyskytli sa výrazné porušenia občianskych a ľudských práv a slobôd (deportácie obyvateľstva, pracovné tábory určené pre asociálov a politicky nespoľahlivé osoby, kam sa bolo možné dostať aj bez súdneho rozhodnutia, obmedzovanie osobnej slobody). Prezident Edvard Beneš vládol od 21. 7. 1940 do 27. 10. 1945 autoritatívne prostredníctvom dekrétov, čiže bez parlamentu. Celkovo vydal až 126 dekrétov a 17 ústavných dekrétov. Benešove dekréty výrazne zasiahli do majetkových a občianskych práv. Uskutočnili sa

rozsiahle čistky v spoločenských organizáciách a spolkoch. Zaviedol sa model jednotnej odborovej organizácie (v českých krajinách Ústredná rada odborov a od roku 1946 Revolučné odborové hnutie – ROH, na Slovensku Slovenská odborová rada – SOR) a jednotnej strešnej mládežníckej organizácie (v českých krajinách Zväz českej mládeže, na Slovensku Zväz slovenskej mládeže). Výrazne sa obmedzila pluralita spolkov. Siahlo sa na práva nemeckej a maďarskej národnostnej menšiny a realizovala sa koncepcia národného štátu Čechov a Slovákov. Limitovala a kontrolovala sa činnosť tradičných inštitúcií, cirkví a ich dosah na spoločenský život pod zámienkou toho, že poskytujú útočisko nepriateľom režimu. Zaviedla sa prísna tlačová cenzúra, ktorá filtrovala informácie pre verejnosť. Ministerstvo informácií, vedené členom KSČ Václavom Kopeckým, vyhláškami z 18. 5. a zo 4. 6. 1945 zastavilo tlač všetkých periodík s výnimkou denníkov, ktoré povolila politickým stranám vydávať vláda. Mohli vychádzať iba publikácie, ktoré mali povolenie tlačového alebo publikačného odboru ministerstva informácií. Noviny dostali tichý pokyn, aby nepísali proti vysídleniu Nemcov, proti socializmu, komunizmu a Sovietskemu zväzu. Ministerstvo informácií sústreďovalo, triedilo a regulovalo informácie z cudziny a do cudziny, či už prichádzali do ČSR, alebo z nej odchádzali do zahraničia, a to rozhlasom, poštou, novinami a telegrafom. Veľmi často a pod rôznymi zámienkami dochádzalo ku konfiškácii vydaní periodickej tlače. Ešte sa nezaviedla jednotná a záväzne platná ideológia ako ucelený systém, ktorý musí spoločnosť prijať, no nič nebránilo šíreniu komunistickej ideológie v jej prijateľnejšej podobe. Štát sa vyvíjal pod vplyvom Sovietskeho zväzu, pričom sa prehlbovala jeho hospodárska, zahraničnopolitická a vojenská závislosť od tejto veľmoci. Sovietsky zväz už v tom čase zasahoval prostredníctvom svojej armády, bezpečnostných zložiek a politickým tlakom do vnútorných vecí ČSR a tým vplýval na jej orientáciu. Na druhej strane sa oslabovali kontakty so západnými demokratickými štátmi. Vzhľadom na uvedené charakteristiky nemožno hovoriť o demokracii, a to aj pri použití prívlastkov „riadená“ alebo „usmerňovaná“, ktoré vyznievajú iba ako defekt existujúceho demokratického systému. Išlo o autoritatívny režim ľavicového typu, ktorý vytvoril predpoklady na presadenie úplného komunistického totalitizmu. Jeho zavedenie sa stalo otázkou voľby vhodného okamihu. Komunistické vedenie v tom čase presadzovalo perspektívu vlastnej cesty k socializmu. Malo ísť

o akúsi pokojnejšiu transformáciu, vplávanie do bezpečného prístavu socializmu bez hlbších a radikálnejších zásahov a otrasov.

Politický systém na Slovensku po vojne mal svoje špecifické črty a líšil sa od českého systému. Na Slovensku sa od povstania v roku 1944 udomácnil systém dvoch silných politických strán – Demokratickej strany (DS) a Komunistickej strany Slovenska (KSS). Obidve strany vznikli ešte počas odboja, kde kooperovali. Na rozdiel od toho v Česku sa obnovila činnosť strán s dlhšou tradíciou, ktorých vedenia fungovali počas vojny v exile: Komunistická strana Československa (KSČ), Čs. sociálnodemokratická strana (Čs. sociálna demokracia), Čs. strana národnosocialistická a Čs. strana lidová. Bolo tu cítiť väčšiu orientáciu na ľavicovú stranu politického spektra ako na Slovensku. Socialistické strany s výnimkou Čs. strany lidovej dokonca utvorili socialistický blok. Na Slovensku sa teda nemohla vytvoriť kontinuita strán, s výnimkou komunistov. Pre DS znamenalo určitú výhodu, že sa budovala na báze bývalých členov agrárnej strany (Republikánskej strany zemedelského a maloroľníckeho ľudu) a Slovenskej národnej strany (SNS). Podporu nachádzala prevažne na slovenskom vidieku medzi roľníkmi. DS začala na Slovensku pôsobiť po prechode frontu vo veľmi zložitých podmienkach. Ťažko sa presadzovala voči KSS, ktorá sa na miestnej či okresnej úrovni často odmietala deliť o moc. Pritom za miestnymi komunistami nezriedka stáli orgány sovietskej NKVD (tajnej polície) či autority Červenej armády. DS sa konštituovala na zjazde v Martine 7. a 8. 7. 1945. Rivalita medzi Jánom Ursínym a Jozefom Lettrichom, dvomi osobnosťami, ktoré mali aspiráciu viesť stranu, sa na zjazde nakoniec skončila víťazstvom Lettricha. Pritom Ursíny bol orientovaný konzervatívnejšie a kritickejšie voči komunistom. DS si postupne zabezpečila vplyv na niektoré, najmä družstevné organizácie. Kontrolovala Zväz roľníckych vzájomných pokladníc a Zväz hospodárskych družstiev. Určitý vplyv si udržiavala vo Zväze vojakov SNP a v Čs. obci legionárskej. Založila si aj vlastnú mládežnícku organizáciu Odbor mladých demokratov a medzi vysokoškolákmi pôsobil Klub demokratických akademikov. Takisto si vybudovala bohatú a čitateľsky atraktívnu bázu tlače. Vydávala denník *Čas*. Názov nebol vybraný náhodne, ale manifestoval prihlásenie sa k tradícii masarykovského humanizmu. Denník s týmto názvom bol totiž v roku 1900 orgánom Masarykovej Českej realistickej strany. K DS patrili aj *Národné noviny*,

*Politický
systém
na Slovensku,
DS a KSS*

Zástupcovia
DS v SNR
a v Zbore
povereníkov

Dr. Jozef Lettrich
predseda SNR

Pplk. Milan Polák
podpredseda SNR

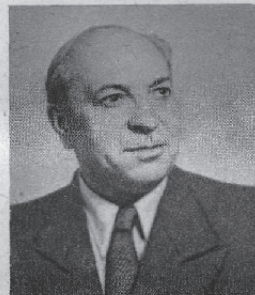
Andrej Cvinček
podpredseda SNR

Rudolf Fraštacký
podpred. Sboru povereníkov

Dr. Matej Josko
povereník financií

Dr. Ivan Štefánik
povereník pravosúdia

Dr. Martin Kvetko
pov. pôdohosp. a poz. reformy

Dr. Emanuel Böhm
povereník zdravotníctva

Ing. Kornel Filo
povereník výživy a zdsob.

Jozef Lukačovič
povereník pôšt a telegrafov

Dr. Samuel Belluš
povereník informácií

Ing. Jozef Štyk
povereník techniky

Zástupcovia
DS vo vláde
ČSR

Ján Ursíny
podpredseda vlády

Dr. Ivan Pieter
minister dopravy

Ján Lichner
štátny tajomník v Ministerstve národnej obrany

Dr. Mikuláš Franek
minister unifikácií

Demokratický týždenník a intelektuálna politická revue *Nové prúdy*. Na východnom Slovensku strana vydávala v Košiciach týždenník *Demokrat* a v Prešove týždenník *Ozvena*.

Karol Šmidke,
predseda
Zboru
povereníkov
1945 – 1946

KSS sa mohla opierať o sovietske spojenectvo a blízky vzťah s českými komunistami. V porovnaní s DS mala výhodu lepšej organizovanosti a zapojenia mládeže. Od zjazdu v Banskej Bystrici v septembri 1944 bol jej predsedom Karol Šmidke, podpredsedami Gustáv Husák a Ján Čech. V povojnových pomeroch sa ukázalo, že medzi komunistami nevládne až taká vnútorná jednota, ako by sa navonok zdalo. Časť slovenských komunistov, ktorá sa zúčastnila na Povstaní, sa ešte počas ilegality naučila samostatne konať a rozhodovať. Posilnená príkladom

Juhoslávie, hlásila sa k myšlienke federácie a mala aj väčší záujem o zachovanie kompetencie slovenských národných orgánov. Tieto postoje však vedenie KSČ v Prahe neprijímalo. Vedúci českí činitelia KSČ spolu so slovenskými činiteľmi Júliusom Ďurišom a Viliamom Širokým na spoločnom zasadnutí Ústredného výboru (ÚV) KSČ a ÚV KSS v Prahe 17. a 18. 7. 1945 vyčítali vedeniu KSS sektárstvo, prílišné zdôrazňovanie slovenských národných záujmov a zaostávanie Slovenska pri plnení vládneho programu. Minister informácií V. Kopecký obvinil vedenie KSS zo separatizmu: „Vývoj vecí dospel do toho štádia, že sa musí energicky zasiahnuť... Fakticky vystupuje Slovenská národná rada ako vláda na Slovensku a pražská vláda ako česká vláda. Je to vyložený separatizmus... Separatizmus, ktorý sa prejavuje, má antičeský charakter, antičeskoslovenský a antisovietsky... Musíme si uvedomiť, že myšlienka slovenskej samostatnosti je myšlienka hitlerovská. To znamená, že nesmieme túto myšlienku separatizmu podceňovať. Nie je bezpečný Sovietsky zväz, keď sa darí, aby pomocníci separatizmu mohli mať svoje zálohy na Slovensku... Slovenská samostatnosť nie je zrelá. Myslím si, že to musíme presadiť a obrat ideológie a zmenu kurzu vyjadriť zmenami osobnými.“ Podobne sa vyjadril V. Široký: „Na každom kroku počujeme zo strany členov Najvyššieho soviету Sovietskeho zväzu veľmi kritické poznámky o pomeroch na Slovensku... Prosím, na Slovensku je rozvrat... V čom vidím určité znaky

politického separatizmu? Je to základný pomer Slovenskej národnej rady k ústrednej vláde. Slovenská národná rada neberie na vedomie, že je tu ústredná vláda, kam ona vyslala svojich zástupcov.“ Posledné slovo mal predseda KSČ Klement Gottwald, ktorý sformuloval zásady jednomyseľne prijatého uznesenia z porady: „*Politika našej strany na Slovensku sa má v budúcnosti vykonávať nie odlúčene, ale naopak, má sa orientovať na progresívne sily v českých krajinách a na progresívne sily, ktoré sú zastúpené vo vláde.*“

Gustáv Husák,
predseda
Zboru
povereníkov
1946 – 1948

Po tejto zdrvujúcej kritike bolo 11. a 12. 8. 1945 na konferencii v Žiline zvolené nové vedenie KSS. Predsedom strany sa stal V. Široký. Predstavitelia povstaleckého vedenia KSS stratili zásadný vplyv na formovanie straníckej politiky. KSS bola cez svojho predsedu Širokého v podriadenom postavení voči vedeniu KSČ v Prahe. Tak sa zabezpečila jednotná línia komunistickej straníckej politiky, pričom bývalé povstalecké vedenie KSS sa muselo podrobiť. V povojnových podmienkach komunisti svoj tradične revolučný program zjemnili. Stavali sa za pokračovanie procesu znárodňovania väčších podnikov a za pozemkovú reformu, no z taktických dôvodov rešpektovali aj súkromné podniky a súkromnú držbu pôdy. Opierali sa najmä o robotníkov a chudobnejších roľníkov.

KSS úplne ovládla jednotnú odborovú organizáciu na Slovensku SOR, ktorú viedol František Zupka. Kontrolovala aj Zväz slovenskej mládeže, Zväz slovenských partizánov, Zväz politických a rasovo prenasledovaných oslobodených väzňov, roľnícke komisie, Jednotný zväz slovenských roľníkov. Jej ústredným tlačovým orgánom bol denník *Pravda*, pričom na strednom Slovensku vychádzala *Stredoslovenská Pravda* a na východnom Slovensku *Východoslovenská Pravda*. Gustáv Husák inicioval vznik týždenníka *Nové slovo*. Pod silným vplyvom KSS bol odborársky denník *Práca*, ale aj denník *Národná obroda*, ktorý sa deklaroval ako nezávislý.